

Naročnina

Dnevna izdaja
za kraljevino Jugoslavijo
mesečno 25 Din
polletno 150 Din
celoletno 300 Din
za inozemstvo
mesečno 40 Din
nedeljska izdaja
celoletno v Jugoslaviji 120 Din, za inozemstvo 140 Din

SLOVENE

S tedensko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cene oglasov
1 stoip. peti-vrsta
malloglas po 150
in 2D, večji oglaš
nad 45 mm višine
po 3 in 4 Din, v
uredniškem delu
vrstica po 10 Din
p. Pri večjem q
narocilu popust
Izide ob 4 zjutraj
razen ponedeljka in
dneva po prazniku

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6/III
Rokopisi se ne vračajo, nefrankirana
pisma se ne sprejemajo. Uredništva
telefon št. 2050, upravnitva št. 2992

Informativen list za slovenski narod

Uprava je v Kopitarjevi ul. št. 6. Čekovni
račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349
za inzerate, Sarajevo št. 7563, Zagreb
št. 39.011, Praga in Dunaj št. 24.797

Katoliška pomlad

Iz odličnih katoliških dežel, kakor so Nemčija, Francija, Italija, Švica, Belgija in tudi od drugod prihajajo vesti o neobičajno živahni delavnosti katoliških organizacij. Razni narodni kongresi in pokrajinski sestanki se razvijajo v mogočne manifestacije vseobčestvenega katoliškega duha, kateremu nič na zemlji ni moglo stalno staviti veljavnih meja. Voditelji in člani pretresajo na teh kongresih v prijateljski vzajemnosti dovršeno delo in vdarjajo smernice za sedanje in bodoče delo. Pogumno veselje in vera v uspeh katoliške stvari odmeva iz teh množičnih zborovanj in vliva katoličanom poštrevno delavnost v službi katoliške akcije.

Pokret, ki hoče vspehi, mora zajeti in navdušiti mladino. Kar je tako razveseljivo v svežem katoliškem gibanju, je mladina, ki se je postavila na čelo in s svojo vzgledno delavnostjo in idealizmom omahujočim in dvomečim oznanja zarjo katoliške pomladi.

Nemška katoliška akademska zveza je že na dveh letošnjih zborovanjih izmenjala svoje misli in poglede na sedanjo družbo. Njena zborovanja karakterizira velika resnost in iskrenost, s katero mladi katoliški možje iščejo sodobnim družabnim prilikam odgovarjajočo socialno orientacijo. Švicarski katoliški akademiki so se okoristili s počitnicami in se na II. vseučiliškem kongresu v Friburgu posvetili študiju vzgoje volje in značaja mladostnika. Francosko dijaštvo je v Alžiru, med tem ko je italijanska vseučiliška zveza priredila večje pokrajinske sestanke v Modeni, Rapallu in Sieni kot pripravo za splošni narodni dijaški kongres v poletju.

Ponovno smo porabili priliko, da smo opozorili našo javnost na krasno se razvijajočo organizacijo katoliške delavske mladine v Belgiji in Franciji. Le-ta je v nekaj letih svojega obstoja prodrla v sleherno delavnico in sleherno tovarno svoje industrijske domovine. Letos je v Bruslju obhajala svoj V. narodni kongres. Navdušeni mladci, ki kljub neverjetnemu terorju socialistov ne popuste ne malo od svojega programa, po katerem hočejo ponesti Kristusa v vse tovarne in delavnice, so mogli na radosten ponos prijateljev in presenetljivo zadrego svojih nasprotnikov oznaniti in izkazati s številkami, da imajo že danes v svojih vrstah organiziranih 80.000 članstva! Nič ne ustavi njihovega pohoda. Še pred nekaj leti zaničevani in prezirani so danes v državi faktor, s katerim je treba računati. Da je temu tako, priča državni delovni minister, ki je v vznešenih besedah pozdravil njihov kongres in priča vodilno socialistično glasilo »Le Peuple«, ki ne more prikriti obupne zavisti.

»Ni mogoče tajiti,« — piše »Le Peuple« — »da krožijo krščanske delovne mladine pridobivajo vedno več pristašev. Je vseeno, ali jih je 2500 ali 50.000, dejstvo je, da obstojajo, da delajo in da razvijajo tolikšno podjetnost in entuzijazem, da bi v marsičem nam samim lahko služili za zgled...« Ker socialistično glasilo ne more zanikati njihovih uspehov, skuša v nadaljnjih izjavah dokazati, da so mladi krščanski delavci dobili pobudo ob idejah — Karla Marksa. »Le Peuple« je čisto pozabil, da je lansko leto šlo 1500 žosistov v Rim poklonit se sv. Očetu, da pojdejo letos zopet in da so iz letošnjega mogočnega zborovanja poslali udanostni brzojav Piju XI., ki ga jim je vrnil s pristranim pozdravom in svojim blagoslovom ter je posebej svojega belgijskega nuncija delegiral, da ga osebno sporoči zborovalcem.

Tudi francoska zveza krščanske delovne mladine noče zaostajati za svojo starejšo in močnejšo belgijsko sestro. Zastopniki na letošnjem kongresu v Parizu so mogli govoriti že v imenu 20.000 organiziranih članov.

Vedeti pa je treba, da je večina francoske katoliške inteligentne mladine organizirana v Action Catholique, ki je bila ustanovljena že pred vojno in se danes ponaša s ponosnim številom 180.000 članstva. Pred par tedni so zborovali v Nancyju, kjer je vodstvo razvijalo jako moderen socialen program. Organizacija drži tesen stik z ljudstvom in se trudi, kako bi potem anket, brošur, predavanj itd. odposlala socialnim nezgodam, ki tarejo francoskega kmeta in delavca. Iz njihovih vrst so izšli mnogi odlični katoliški parlamentarci.

Toda kar sedaj najbolj zanima francosko katoliško javnost, je šolsko vprašanje. Katoličani se bore proti enotni samo državni in laični šoli za svobodo pouka in pravice ter enakopravnost zasebnega šolskega pouka. Cela vrsta izvrstno obiskanih in živahnih zborovanj kaže na intenzivnost boja. Najpomemb-

Razgovori med Francijo in Italijo
niso prinesli še nobenega končnega rezultata

Francija in Jugoslavija ostaneta zvesti zaveznici — Nemčija ne bo delala protifrancoske politike

Zeneva, 15. maja. (Od našega posebnega dopisnika.) Po kosilu v hotelu des Bergues, na katerem so se razgovarjali Briand, Grandi in Henderson, je sledil včeraj v istem hotelu razgovor med Briandom in Grandijem samima. Razgovor je trajal eno uro.

Kakor dopisnik izve, tudi ta razgovor principijelnih stališč obeh državnikov ni še končno približal. Predmet obeh razgovorov je bilo vprašanje, da-li obstoja možnost, da bi se našla vsaj začasna baza sporazuma, da bi se premagal sedanji kritični moment, pa da bi se definitivni sporazum prepustil diplomatskim razgovorom, ki naj bi se nadaljevali pozneje.

Radi skrajne rezerve državnikov, ki so te razgovore med seboj imeli, se ne more izvedeti, da-li se je tak provizoričen aranžma našel, zdi se pa iz različnih znamenj, da gg. Briand in Grandi že samo to okolnost, da se je diskusija o tem sploh začela in se giblje naprej, smatrata za uspeh.

Najjačja opora italijanskega stališča je v tem, da posebno Anglija sili k sredozemskemu sporazumu, ker bi v nasprotnem slučaju bila v smislu znane klavzule k londonskemu pomorskemu paktu med tremi prisiljena svoje brodovje povečati, kar bi moglo imeti za posledico, da bi Z. D. Amerike pakt sploh odpovedale.

Na drugi strani pa Francija, kakor se je dopisniku danes zopet kategorično zatrdilo, ne

pristane v pariteto svojega brodovja z italijanskim niti ne more sprejeti stališča Italije glede odnošajev z državami na jugovzhodu Evrope, da bi v pogledu arondismana italijanskih kolonij v Afriki ne bila nasprotna dalekosežnim koncesijam Italiji. Velika premoč Francije — tako sem čul — bodisi v političnem bodisi v gospodarskem in vsakem drugem pogledu nobeni francoski vladi ne dovoljuje, da bi delala koncesije, ki bi z ozirom na njeno pozicijo v svetu ne bile opravičljive.

Italijanski tisk je dobil nalog, da zaenkrat piše skrajno umerjeno, dokler govor g. Mussolinija, ki ga bo imel v Firenci, ne bo dal nove parole bodisi v enem ali drugem smislu.

Nek dobro poučen diplomat je dopisniku zaupal, da je pozitivnih rezultatov, ki bi pomenili v resnici definitivno rešitev, pričakovati šele od diplomatskih razgovorov, ki jih bo imel francoski poslanik pri Kvirinalu gosp. Beaumarchais, ki se danes ali jutri po dolgih posvetovanjih, ki jih je imel na Quai d'Orsayu, vrne v Rim. Razgovori med gg. Briandom in Grandijem so bili zelo prisrčni in pomenijo brez dvoma velik korak h končni ugodni rešitvi vseh vprašanj, ki obstojajo med obema državama, so pa imeli le značaj olajšanja napetosti po čimbolj prisrčni izmenjavi misli in utirjanju poti do srečnega konca.

Kar tiče razgovora med gg. Grandijem in dr. Marinkovićem je izvedel vaš dopisnik, da

je bil istotako zelo prisrčen, in popolnoma zadovoljiv, da pa je bil njegov značaj čisto splošen.

Pariz, 15. maja. AA. »Journal« poroča iz Zeneve, da je obed, ki ga je priredil dr. Marinković, jugoslovanski minister zunanjih zadev, na čast članom Društva narodov, dal priliko francoskemu ministru zun. zadev g. Briandu, da nadaljuje svoje razgovore z dr. Marinkovićem, ki so bili v logični zvezi z razgovori, ki jih je imel te dni g. Briand na obedu, ki ga je priredil italijanski minister zunanjih zadev g. Grandi. Zato je jasno, ker tvori francosko-jugoslovanska zveza jedro vsega vprašanja, da ne bo v Zenevi izgubljen čas, če se bo ministroma gg. Briandu in Marinkoviću posrečilo pripraviti g. Grandja, da je zveza med Francijo in Jugoslavijo stvorena samo z namenom, da ohrani v Evropi stanje, ustvarjeno z mirovnimi pogodbami in svetovni mir vobče. Treba je reči, da je nekdo predlagal, da se ves problem reši tako, da se ustvari sredozemski pakt med Francijo, Italijo in Veliko Britanijo, ki bi pri tem dopustil solucijo, da Jadransko morje ne bo več občutljiva točka.

Bruselj, 15. maja. AA. »Le Soir« komentira ženevsko konferenco in posveča posebno pozornost zadržanju nemškega ministra za zunanje zadeve dr. Curtiusa, ki je Briandu zagotovil, da bo Nemčija nadaljevala politično sodelovanje s Francijo, kakor si ga je zamislil pokojni dr. Stresemann.

Pogajanja za revizijo trgovske pogodbe
z Avstrijo razbita

Avstrija zahtevala previsoko zaščitno carino — ne da bi nudila kake kompenzacije

Belgrad, 15. maja. AA. Pogajanja za revizijo trgovinske pogodbe z Avstrijo niso dovedla do sporazuma.

K tem pogajanjem za revizijo trgovinske pogodbe med Avstrijo in kraljevino Jugoslavijo, ki je bila sprejeta leta 1925 in ki je bila revidirana leta 1928, je pristopila avstrijska republika radi čedalje povečanega agrarnega protekcionizma. Ta pokret je postal v sosednji Avstriji močan zlasti decembra meseca lanskega leta. Avstrija je stavila nato razne izpreminjavalne predloge. Avstrijska vlada je med drugim predlagala, da mora v to svrhu povečati carine na moko in žito in podvzeti še druge ukrepe. Ker pa veljajo na podlagi sedanje trgovinske pogodbe z Jugoslavijo razne avstrijske carine do 30. junija 1931 leta, je avstrijska vlada zahtevala od nas, naj pristanemo na nameravano povišanje carine na pšenico in to od 2 zlatih kron na 10 zlatih kron. Čeprav je naš, tudi sicer ogro-

ženi izvoz agrarnih proizvodov v Avstrijo nezadal, je bila naša vlada načeloma pripravljena pristopiti k novim pogajanjem z Avstrijo o njenih nameranih ukrepih proti temu, da pristane Avstrija na gotove kompenzacije, ki bi upoštevale naše gospodarske potrebe. To je postalo potrebno zlasti v zvezi z ženevsko konferenco februarja in marca meseca o carinskem premirju.

Pogajanja z Avstrijo so bila te dni zaključena brez uspeha, ker je Avstrija odklonila vsakršne kompenzacije za naše gospodarske proizvode. Z naše strani nismo mogli dalje popuščati radi krize našega izvoza in radi rastoče pasivnosti izvoza naših agrarnih pridelkov v države z agrarnim protekcionizmom. Vendarle to prekinjenje ni smatrati za definitivno. V krogih naše vlade smatrajo, da bo moči ta pogajanja pri ugodni priliki nadaljevati.

Opij -- bič človeštva

Društvo narodov proti nezakoniti trgovini z omamili
Ladja z dragocenim tovorom

Zeneva, 15. maja. d. Na današnji seji Sveta Društva narodov je angleški zunanji minister Henderson po poročilu dr. Marinkovića izjavil, da polaga angleška vlada veliko važnost na pobijanje opija, ki je pravi bič človeštva. Angleška vlada je pripravljena sklicati posebno konferenco držav, ki proizvajajo opij. Predsednik Sveta dr. Marinković je sklepno ugotovil, da borba proti opiju vendarle napreduje in da so uspehi te borbe čedalje ugodnejši.

Zeneva, 15. maja. AA. Tekom razprave o trgovini z mamili na snočni seji Sveta Društva narodov je zunanji minister Henderson izjavil, da prejema neprestano poročila, ki dokazujejo, kako široko je razpredena nezakonita trgovina z mamili. Nadalje je Henderson de-

jal, da je prejel davi poročilo, da vozi neka ladja, ki je trenutno na visokem morju, s seboj 2500 zabojev opija v vrednosti 250.000 funtov šterlingov (70 milijonov Din). Ti zaboji so namenjeni za nezakonito trgovino.

Kakor poročajo listi, je omenjena ladja odplula iz luke Bushire v Perzijskem zalivu. Ta količina opija zadostuje za medicinske potrebe celega sveta za več let.

Na poročilo Hendersona je Svet sklenil pozvati nadzorstveni svet trgovine z mamili, naj skuša doseči pri državah, ki proizvajajo mamila, večjo kontrolo nad trgovino s tem blagom.

Dunajska vremenska napoved. Večinoma jasno. Zjutraj zelo hladno.

Naslednica Gandijevega pokreta, znana indska pesnica Sarojini Naidu, voditeljica indskega ženskega gibanja in bivša predsednica kongresa

Velika napetost
med Anglijo in Rusijo

London, 15. maja. Dokazi, ki jih je zbral »Foreign Office« o vlogi, ki jo imajo sovjeti v Indiji, kjer je oborožena vstaja »mladoidijcev« pripisovati v glavnem agentom Moskve, so nenadoma povzročili veliko ohlajenje odnosov med Londonom in rusko vlado, čeprav se pogajanja za definitivno trgovinsko pogodbo še nadaljujejo.

Konservativno glasilo »Daily Mail« priobčuje odkritja znanega v Londonu živečega srbskega slikarja Save Popovića o sovjetski špionaži v Londonu in napada laboristično vlado, k da naseda Moskvi.

Značilno je vsekakor, da angleški kralj še sedaj ni sprejel ruskega poslanika Sokolnikova. Pomenljivo je tudi, da je bil sovjetski poslanik poklican v London, da tam o položaju poroča, in da bo iz Moskve odpotoval prihodnji teden.

Porenje se izprazni

Pariz, 15. maja. n. Kakor piše »Journal«, bo še danes dobil vrhovni poveljnik francoske posadke v Porenju, general Guillaumat povelje za izpraznitev Porenja. Povelje na sedaj ni bilo izdano, ker so hoteli počakati na končno veljavno uveljavljenje Youngovega načrta. Danes so se v Parizu med nadzorstvenim svetom mednarodne reparacijske banke, med zastopniki finančnih ministrov in privatnih velebank uredile zadnje tehnične priprave. Radikalna »Republique« piše, da se mora izpraznitev vsekakor končati kljub tehničnim težkostem do 30. junija. Izpraznitev Porenja je in ostane izhodišče za popolnoma novo politiko.

nejše je bilo zborovanje v Rouenu, kjer je govoril heroj svetovne vojne, general Castelnau in parlamentarni voditelj Louis Marin. Na podlagi smernice, ki jih je sklenil kongres, sta oba odlična govornika pozivala katoličane, naj se strnejo v eno falango proti framašoniriji, ki z enotno državno šolo skuša vzeti katoliškim starišem pravico soodločevanja vzgoje njihovih otrok in hoče pod krinko verske strpnosti izriniti cerkev iz šole.

Istočasno bijejo tudi angleški katoliki nepopustljivi boj za pravice krščanske šole. Kakor posnamemo iz listov, je njihovo prizadevanje uspešno. Angleži so pač kulturni narod, ki imajo visoko razvit čut za toleranco in pravičnost. Zato se ni nič čuditi, ako celo

listi, kot je »Guardian« ali »British Weekly«, »Recorder« in drugi, ki so glasila angleške cerkve ali metodistov, priporočajo vladi spravljivo stališče.

Še enega zborovanja ne smemo pozabiti. V Marseilleju je zborovala organizacija za varstvo krščanske družine in dvignila svoj glas za nedotakljivost družinskega življenja in svetost domačega ognjišča.

Kratek pregled nam je pokazal, kje so osredotočene krščanske sile: na polju dela, šole in družine. To so one osi, okrog katerih se danes mora gibati mišljenje slehernega zavednega katolika. To so tisti stebri, na katerih bo morala biti zgrajena nova krščanska družba.

Zasliševanje dr. Mačka

Begič vztraja pri svojih izpovedih

Belgrad, 15. maja. U. Danes se je zaključilo zasliševanje obtožencev. Kot poslednji je prišel na vrsto dr. Maček. Po otvoritvi razprave se je nadaljevalo zasliševanje obtoženega podpolkovnika Begića, kar je trajalo do pol 11. Na vprašanja članov sodnega senata in zagovornikov, je on vztrajal:

1. da je na prošnjo obtoženega prof. Jelašića šel k dr. Mačku ter mu sporočil željo, da naj da denar za omladino;

2. da mu je prof. Jelašić dejal, da bo prišel po denar visokošolce, ki se bo legitimiral z geslom »Lohengrin«;

3. da je dobil od dr. Mačka enkrat pet, drugič štiri tisoč dinarjev;

4. da je ta denar izročil obakrat istemu visokošolcu, ki se je dal spoznati po geslu »Lohengrin«, po njegovi trditvi je bil to obtoženi Prpić.

Obtoženec pravi, da je bil mišljenja, da gre za humanitarno akcijo, ker je omladina že preje dobivala denar. Ker je bil prepričan, da gre tudi sedaj za denar za pomoč revnih visokošolcev, se tudi to pot ni zanimal, kako je bil denar razdeljen. Tudi dr. Maček ga ni nikdar vprašal, kam so šle vse te denarje. Misli pa, da je bil tudi dr. Maček prepričan o tem, da je denar namenjen v omenjene svrhe.

Na vprašanje odvetnika dr. Bertića: »Gospod Begič, vi imate v Zagrebu brata dr. Milana Begića, ali ne?« odgovori obtoženec: »Da.«

Zagovornik dr. Bertić: »On je zdravniški šef sanitetnega oddelka savske banovine. Prosim vas, g. Begič, povejte nam ali vas je on, za časa ko ste bili v bolnici, obiskal?«

Obtoženec: »Da! To sem večeraj pozabil povedati. Bil sem preveč truden. On je prišel nekoga večera z bolniškimi zdravniki, da me vidi in pregleda...«

Zagovornik: »Obtožnica trdi, da so teroristi, ki ste jih vi organizirali, imeli namen, da poleg ostalih oseb ubijejo tudi g. dr. Rittiga. Ali vi poznate dr. Rittiga?«

Obtoženec: »Poznam.«

Zagovornik: »Ali ga dobro poznate? Ali vam je morda kaj v sorodu?«

Obtoženec: »Ni mi prav v sorodu. On je bratranec moje svačinje.«

Zagovornik: »Ali ste vi obremenili g. Jelašića? Ali vi obdružili, ali morda mislite, da ste ga obremenili?«

Predsednik: »Moram vas popraviti. Obtoženec nima govoriti o tem, ali je koga obremenil ali ne. Kajti on govori tukaj resnico. Zato ga vprašajte ali je govoril resnico ali ne, pa, ali koga obremeni ali ne. Prosim vas, da vprašanje ne stavljate v tem pravcu.«

Zagovornik: »Gospod predsednik! Jaz vprašam obtoženca, kaj on misli in čuti in gospodje sodniki so tudi tako vprašali. Torej, g. Begič, ali vi čutite, da ste obremenili Jelašića ali ne?«

Obtoženec: »Jaz ne čutim, da ga obtežujem.«

Na vprašanja predsednika in zagovornikov pripoveduje ponovno obtoženec kako vloga je igral v HSS in pravi, kakor že zadnjič, da ga je pokojni Radić povabil v Zagreb, kjer naj bi vodil takozvano seljačko zadružno seljački dom. Pokojni Radić mu je že 1. 1923. ponudil mandat. On ga pa ni hotel sprejeti, kljub temu, da mu je tudi pozneje, 1. 1924. organizacija HSS iz Čakmege ponudila kandidaturu. Odklonil je radi tega, ker ni maral, da bi se njegovo pripadništvo k stranki še posebej honoriralo. Bil je pa vedno pristav stranke.

Državni tožilec dr. Pucović govori nato o tem, kako se je postopalo z Begičem v zaporu. On predvsem pravi: »Kar se tiče obtoženega Jelašića, se je tudi on prijavil za bolnico. Bil je prepeljan v bolnico, vendar je pa po nekaj dnevih upravnih bolnišnic izjavil, da Jelašić ni potrebno bivanje v tem zavodu. O vsem tem obstoja poročilo v spisih. Ne vem ali je to točno, vsekakor pa poročilo obstoja. Torej v tem je bila razlika v postopanju.

Pa še nekaj. Zahteval sem in to me je zanimalo na temelju katerega zakaškega predpisa dobiva Begič hrano kot bolnik. Poslan mi je bil prepis pravilnika od 29. oktobra 1908 o tem, kako naj se za časa kazenske preiskave vzdržujejo aretiranci pri okrožnih sodiščih. Ta predpis se glasi: Zdravila za bolnike, ki so zaprti pri sodiščih, plača sodišče iz fonda za vzdrževanje zaprtih. Vendar se to vrši le, ako je bolnik ne bi bil v stanu, da si sam plača. Begič ni bil v stanu, da sam nosi te stroške. Člen 15. tega pravilnika se pa glasi: Istotako tudi hrana bolnikom se mora po odredbi zdravniškega dajati in soka greti. Člen 16. se glasi: Zdravniki se morajo tako pri ordiniranju zdravil, kakor tudi hrane za jetnike, ozirati na umno gospodarstvo in predpisati samo ono, kar jim je neobhodno potrebno in najbolj ceno. To je bilo dokumentirano poročilo pravosodnega ministra, oziroma njegovega načelnika Milutinovića in tako je bilo odredeno, da se stavi za Begića ta vsota na razpolago. Medtem je pa prišlo drugo poročilo od drugega zdravnika, ki ga je pregledal in to poročilo se nahaja pri preiskovalnem sodniku.

Obtoženi Begič: »Slišal sem, da sprejemam 1000 Din pokojnine.«

Predsednik: »Vi imate vašo pokojnino 1008 dinarjev, ki ste jo krvavo zaslužili in na njo imate pravico.«

Sodnik Petrović: »Vsak jetnik v zaporu mestnega sodišča ima svojo posteljo. Če hočete, lahko to sami vidite.«

Zagovornik dr. Trumbić: »Zakaj tukaj ni majo?«

Predsednik: »To je druga zadeva, gospod zagovornik. Petrović je bil dober inčiator in visten organizator, zato se imajo pri njem jetniki bolje kakor tukaj. Vi ste bili minister, pa niste tega napravili. Tudi jaz sem bil, pa se mi ni posrečilo. In končno ni treba, da sedaj tukaj o tem govorite, zakaj je ena jetnišnica taka, druga pa takna.«

Obtožnica zoper

dr. Mačka

S tem je bilo ob pol 11 zasliševanje obtoženega Begića končano, predsednik je odredil 20-minuten odmor. Nato so bili privedeni vsi obtoženci in kmalu za njimi posebej obtoženec

dr. Vlado Maček.

Predsednik: »Gospod dr. Maček! Čuli ste obtožnico, ki se je prečitla proti vam. Po zakonu vas moram vprašati, ali ste jo razumeli?«

Dr. Maček: »Sem.«

Predsednik: »Vsako besedo? Se eno vprašanje vam moram postaviti: Ali se smatrate krivega ali ne?«

Dr. Maček: »Ne, ne smatram se.«

Predsednik: »Sedaj sedite, da se ne boste

utrudili, najprej vam moram predložiti kaznjiva dejanja, katerih ste obtoženi. Začet bom s prvim dejanjem, nadaljeval z drugim itd. Gospod zaplnikar, dajte v zapisnik vse, kar je potrebno. Prvo dejanje D. a.:

Vladimir Maček Ivanov iz Jastrebarskega, rojen 1879, vdovec, oče dveh otrok, r. k., odvetnik v Zagrebu, se obtožuje,

da je v Zagrebu proti koncu septembra 1929 dal obtoženemu Jelašiću vsoto 6000 dinarjev, Begiću pa okrog 22. novembra 1929 5000 dinarjev, dalje 10. decembra 4000 dinarjev, vodoč, da se naj za ta denar nabavi orožje in drugi material, ki je potreben za teroristično akcijo, za podpiranje agitacijskih in potrebnejših članov združenja, ki je imelo nalog, da v Zagrebu s to akcijo ogroža javni red in mir in s tem podpre delovanje Hrvatov emigranov, ki stremi za tem, da se spremenijo politični red v državi, oziroma državna ureditev kraljevine Jugoslavije ter da se s tem podpre združenje, ki je imelo za cilj spremembo političnega stanja v državi s teroriziranjem,

da je meseca septembra 1929 iz Zagreba z ustmenim sporočilom preko obtoženega Jelašića, obtoženemu Kuntiću sporočil, da ta sprejme v hrambo več revolverjev, ki so namenjeni tudi po njegovem znanju navedenemu združenju, in da naj jih izroči osebi, ki je za to določena in katere je dal Kuntić organizatorju in članu združenja Ivanu Bernardiću, ta pa jih je razdelil med člane združenja in s tem podpiral nabavljajanje in prikrivanje orožja, namenjenega za izvršitev terorizma radi nasilne spremembe političnega stanja v državi.

da je 20. jan. 1929 za božično številko »Doma« napisal, ki izhaja v Zagrebu in ga on izdaja, sporočilo in dal odtisniti na celi prvi strani članek pod naslovom Božić, s katero vsebino, kakor tudi s trnjevim vencem, ki tvori okvir tega članka, in s trnjevim, ki se zabada v hrvatski grb, se je šlo za tem, da se ustvari razpoloženje v ta namen, da se gotov del kraljevine Jugoslavije iztrga iz celote kot samostojna država.

Obramba dr. Mačka

Prosim Vas, g. dr. Maček, bodite tako dobri, pa nam povejte k prvemu dejanju, ali je tako ali ne. Dr. Maček: »Kar se tiče prvega dejanja, mi ni ničesar znanega. Niti mi ni znano, da bi obstojala kakva teroristična organizacija. Z ozirom na to in v to svrhu nisem mogel dati nikomur denarja. Res je, da sem dal Jelašiću, sedaj se ne spominjam, natančno katerega dne je to bilo, moglo je biti v avgustu ali septembru, da sem mu dal 5000 ali 6000 Din, tega se točno ne spominjam, ker me je prosil, da mu dam denarja, da ga da nekaterim omladinam, ki so bili izgnani iz Zagreba, češ, da so ti ljudje potrebni denarja. V to svrhu sem mu dal ta denar, Begiću pa nisem nikdar v nobeno svrhu dal nobenega denarja. To je vse kar morem na to odgovoriti.

Predsednik: »Na to prvo vprašanje?«

Dr. Maček: »Da na to prvo! Dovolite, da se pri tem malo pomudim z vprašanjem, kako obtožnica neložljivo in nestvarno razpravlja o denarju, ki naj bi ga bil dal Begiću.« Nato dr. Maček obširno razlaga, kako bi bilo to neložljivo, da bi se Jelašić preko Begića obrnil nanj radi denarja, ko je bil vendar vsak dan sam z njim in pri njem in bi bil to lahko sam storil.

Predsednik: »Sedaj preidemo na drugo in tretjo točko.«

Dr. Maček: »Glede druge točke me obtožnica tukaj obtežuje, da sem poslal Jelašića v Maksimir, ki Kuntiću po neke revolverje. To absolutno ni res. To je Jelašić pred policijo priznal. Toda pozneje je to svojo izpoved zaničal. Radi tega sem mnenja, da tu absolutno ne more biti govora o kakih mojih krivici.«

Predsednik: »S tem ste vi končali glede drugega dela. Preidemo k tretjemu dejanju.«

Dr. Maček: »Da po pravici povem, če bi mi bilo v vprašanje stavljena točka za točko, bi dejal, da te obtožbe v tretji točki ne razumem, ker v resnici ne vem, česa me tu prav za prav inkriminira obtožnica.« Nato Maček pripoveduje, da je že preje izjavil, da on ni dal odredbe, da bi se ta trnjevi venec stavil okrog njegovega članka. On se kot lastnik lista s tehničnim urejevanjem lista nikdar ni bavil. Maček pravi, da je nepotrebno, da bi se čital zapisnik, ker se spominja in ker je v glavnem povedal vse tisto, kar je bilo.

Odnos do Jelašića

Preds.: »Vi pravite v enem zapisniku, da ste pri sodniku v Zagrebu priznali, da ste Jelašiću dali 5000 do 6000 Din denarja. Pa ste točno motivirali s temi besedami, ki so v vašem zapisniku. To je, rekli ste, za neko podporo in da on s tem denarjem upravlja po svoji uvidenosti. Ali ste Jelašiću dali denar za nekako podporo? Vi ste to pojasnili na drugem mestu v zapisniku in se de jali nastopno: »In ta podpora se je nanašala na omladince, ki so bili zaprti radi sumnje umora Slegija, ki so bili spušteni in izgnani iz Zagreba in ostali brez sredstev. In tem naj da se neka podpora, kakor vas je o tem zagotavljal Jelašić. Ali je to v zapisniku točno? Ali je to vaša misel?«

Dr. Maček: »Misel je točna. Približno je tako.«

Preds.: »Ali se je šlo za nekako pomoč, ali se je ta pomoč nanašala na te omladince, ki so bili zaprti, pa izpuščeni?«

Dr. Maček: »Za one, ki so bili izgnani?«

Predsednik: »Torej vi ste hoteli, da bi se ti ljudje podpirali.«

Dr. Maček: »Da!«

Preds.: »Jaz bi želel, da malo pojasnite, zakaj ste prišli na idejo, da je treba te ljudi podpirati in ali se je ta misel uresničila?«

Dr. Maček: »Ker me je Jelašić prosil. Prišel je k meni in je dejal, da je veliko omladin, ki so brez eksistence in morajo takoj zapustiti Zagreb in se ne smejo vrniti. Od ničesar nimašo živeti in so potrebni podpore.«

Preds.: »Ali ste se podrobno zanimali, kdo so ti ljudje. Ali Vam je Jelašić povedal, kdo so tisti, ki zaslužijo vašo podporo in pozornost?«

Dr. Maček: »Tega nisem izpraševal.«

Preds.: »Torej ste verjeli na samo Jelašićovo besedo?«

Dr. Maček: »Razume se! Kako, da mu ne bi verjel.«

Predsednik: »Ali Vas je Jelašić obvestil pozneje o tem, da je on ta denar dal in komu ga je dal? Ali Vas je obvestil, da je podporo razdelil tako, kakor bi vi želeli?«

Dr. Maček: »Ne! Jelašić je neposredno nato odšel v Karlobag — na svoje mesto. Pozneje ga za to nisem vprašal. Pa sem tudi na to pozabil in nisem o tej stvari več govoril.«

Preds.: »Morete li vi predpostavljati, da ste v popolnoma dobri veri dali ta denar in da ga je Jelašić mogel drugače razdeliti, nego je to odgovarjalo vašim željam?«

Dr. Maček: »Ne! Tega ne morem predpostavljati.«

Preds.: »Ali je Jelašić užival tako zaupanje in polno vero, da bi mu dali tudi večjo svoto, pa da bi z njo pravilno postopal?«

Dr. Maček: »Brezpogojno, brezpogojno!«

Razmere med Begičem in dr. Mačkom

Preds.: »Kaj pa Vaše razmere do Begića? Kako je bilo? Ali je bilo prijateljsko? Ali je bil prijatelj Vaše hiše?«

Dr. Maček: »Bil je prijatelj.«

Predsednik: »Ali je imel kako zaupno mesto v Vaši stranki ali ne?«

Dr. Maček: »V stranki ni imel nikakega zaupnega mesta!«

Preds.: »Kaj pa Vi? Ali ste imeli v njega zaupanje?«

Dr. Maček: »Imel sem!«

Nato stavi predsednik še nekatera vprašanja, kolikokrat sta se sestajala v uredništvu z obtoženim Begičem, kaj je Begić delal itd. in dr. Maček nato odgovori, da je prihajal skoraj vsak dan k Begiću, da mu je ta, ki je prevajal iz tujih jezikov, vsak dan poročal novosti, ki so ga zanimalo in o katerih je pisalo tuje časopise. Priznava tudi, da je bil Begić nastavljen na prošnjo gospe Marenke Radić ter da je tudi on pozneje pristal na to mesto. Znano mu je tudi, da je Begić spremljal pokojnega Radića na potovanjih v inozemstvu, da sta se pozneje razšla, ker sta bila različnega značaja. Pravi, da Begić nikdar ni zahteval od stranke kakve usluge, da so ga pa smatrali vrednega izvoliti ga za poslanca.

Preds.: »Sedaj mi pa povejte to: Kdo Vam je bil bliže, ali Jelašić, ali Begić?«

Dr. Maček: »Da Vam povem po pravici: V političnem pogledu mi je bil brezpogojno bliže Jelašić, osebo pa lahko rečem, da mi je bil Begić bliže, posebno v zadnjem času. Pojasnil Vam bom, kako je prišlo do tega: Nekako 1929, leta poleti so se pričele razširjati govorice, da se pripravljajo atentati. Takrat me je Begić opozoril, naj ponoči nikar ne hodim mnogo sam. On me je od tedaj skoraj vsak večer spremljal na dom, ako le ni bil zadržan. Večkrat sva ostala skupaj pri večerji ter sva bila tudi dostikrat na izletih. Vedno je gledal na to, da ne bi bil sam. Iz tega je nastala neke vrste intimnost, bolj osebna, kakor politična.«

Odnos dr. Mačka do mladinskih organizacij

Preds.: Pred preiskovalnim sodnikom v Belgradu ste priznali o razgovoru z Jelašićem glede zbiranja omladine. Vedeti bi hotel sledeče: Na kaj se je pri tem mislilo? Kako ste razumeli to zbiranje omladine, o katerem ste govorili. Povejte nam, ker to ni bilo dovolj precizirano!«

Dr. Maček: »Že preje na univerzi smo bili razdeljeni na dve frakciji. Ena je bila hrvatska, druga jugoslovenska. Sedaj pa je bilo pri obeh frakcijah ljudi, ki so ta novi režim pozdravljali. To je bil povod, da so se združili ljudje tako iz hrvatskega, kakor tudi jugoslovenskega dela v novo društvo, ki se je imenovalo Reunija. Ko je prišlo do umora Toni Slegija, so bili skoro vsi njegovi člani zaprti. V zapisih so bili, ne vem točno, po dva ali tri mesece, sedaj se točno ne spominjam. Ko so bili izpuščeni na svobodo, se je govorilo, da se ti ljudje zopet zbirajo, kar se je smatralo za organiziranje. Kakor sem že dejal, se spominjam v zvezi s Hadžijo, da me je Jelašić prosil, naj interveniram pri velikem županu, da dobi Hadžija dovoljenje za zopetno vrnitev v Zagreb, da bi mogel to omladino organizirati in zbrati okrog sebe. Sedaj to zadevo Jelašić sicer zanika, vendar je pa on o tem z mano govoril.«

Predsednik: »Na kaj se je nanašalo to idejno organiziranje omladine, kdo je po vašem mišljenju izvršil to organizacijo in v kakšen namen?«

Dr. Maček: »Del omladine je bil za režim, brez ozira na to, ali je bil iz hrvatske ali jugoslovenske frakcije. Drugi del je bil zopet proti režimu, brez ozira na to, ali je bil te ali druge frakcije. In sedaj je bila ta, da jo tako imenujem, protirežimska frakcija takoj po umoru Slegija razpuščena in po aretaciji članov razglašena. Zato se je delalo na tem, da bi se ljudje zopet zbirali.«

Predsednik: »Ali je bilo v jugoslovanski skupini kaj Hrvatov?«

Dr. Maček: »Da, bilo jih je.«

Predsednik: »Torej je bilo v jugoslovanski skupini tudi nekaj Hrvatov?«

Dr. Maček: »V hrvatski skupini so bili sami Hrvati, v jugoslovanski pa je bila večina Srbov, bilo je pa tudi dosti Hrvatov.«

Predsednik: »Ali so bili tudi Slovenci?«

Dr. Maček: »Sigurno!«

Predsednik: »Torej, ta čisto hrvatska organizacija, da jo tako imenujemo, je zavzela stališče proti jugoslovanski in potem je nastopila napetost med eno in drugo. Ali je bil Hadžija v čisto hrvatski skupini in ali je zavzel idejno ločeno stališče napram jugoslovanski?«

Dr. Maček: »Vi me niste razumeli.«

Predsednik: »Zato vas tudi vprašam, ker vas nisem razumel.«

Dr. Maček: »Zopet sta nastali dve skupini, samo da sedaj ni bila ena hrvatska, druga jugoslovenska, marveč ena režimska, druga protirežimska.«

Predsednik: »Torej nekaj novega?«

Dr. Maček: »Tako je.«

Predsednik: »Ali ste vi imeli kako opredeljeno stališče v teh omladinskih organizacijah, režimsko ali antirežimsko?«

Dr. Maček: »Razume se, antirežimsko.«

Predsednik: »Ali ste se tedaj pobirali v tem pravcu, da bi ustvarili z omladinco nekaj novega, ali ne?«

Dr. Maček: »Nič!«

Dr. Maček nato prosi predsednika, da bi se smel razgovarjati s svojimi odvetniki. Predsednik mu to dovoli, naka se dr. Maček zadržuje skoraj 20 minut v razgovoru z dr. Trumbićem.

Konfrontacija z Begičem

Nato se je prešlo na čitanje zapisnikov o konfrontacijah. Prva konfrontacija med Jelašićem in dr. Mačkom je odpadla, ker sta oba svoje prvotne izjave zaničala. Prečitel se je potem zapisnik o konfrontaciji med Begičem in dr. Mačkom, tekem katere je Begić izjavil vse to, kar smo že zgoraj dejali, da mu je namreč dr. Maček dal denarja. Ker dr. Maček to zanika, odreja predsednik ponovno konfrontacijo. Obtožena Begić in dr. Maček stopita eden proti drugemu, predsednik pravi: »Begić! Glejte dr. Mačka v oči in mu recite to-le: Vi ste mi dali 5.000 Din in potem 4.000 Din na mojo zahtevo!«

Begić obrnjen proti dr. Mačku: »Vi ste mi dali 5.000 Din in potem 4.000 Din na mojo zahtevo! In jaz sem vam rekel, da je bil Prpić pri meni za ta denar in da je bil uporabljen za podporo visokošolcem.«

Dr. Maček Begiću v oči: »Jaz pravim: To ni res. Niti vam sem dal 5.000, niti 4.000 Din, niti ni bilo o tem kdaj govora. Morda je bilo prej govoro o podpiranju omladine.«

Predsednik: »Ali ste imeli navado, da podpirate omladino s pomočjo lastnih ali tujih sredstev?«

Dr. Maček: »Bilo je to seveda tudi preje.«

Predsednik: »Slišali ste gospod Begić, da je dr. Maček dejal, da to ni res. Povejte nam, sedaj tukaj, ali vam je dr. Maček dal kaj denarja ali ne?«

Begić: »Jaz moram vztrajati pri tem.«

Državni tožilec: »Kako to govorite: Jaz moram vztrajati pri tem!«

Predsednik: »Čujte Begić! Vi ste sedaj rabili besedo, ki jo je slišal državni tožilec, ki je dejal: »Kako morate vztrajati! Vprašam vas ali ste vi morali, to je ali vas je nekdo prisilil, ali pa je to dejanska resnica, da je gosp. dr. Maček vam dal 4.000 ali 5.000 Din, ali niste bili prisiljeni? Vprašam vas, ali ste prisiljeni, da tako govorite, ali pa govorite resnico?«

Begić: »Nisem bil prisiljen, jaz govorim resnico.«

Predsednik: »To mora v zapisnik. In sicer, da se je konfrontacija med Begičem in dr. Mačkom izvršila in da vsak vztraja pri svojem. Prosim vas g. dr. Maček, sedaj ste čuli, da je Begić dejal, da je bil v pisarni in da ste mu v tisti sobi dali denarja, enkrat 5.000, drugič pa je zahteval 5.000 Din, vi pa ste mu dali 4.000 Din, čeprav je zahteval 5.000 dinarjev. Privrkat niste rekli nič, drugičkrat ste mu dali 4.000 Din in ne 5.000 Din. On je samo dejal, da so bili sami tisočaki. Ali je resnica?«

Dr. Maček: »Ni resnica!«

Predsednik: »Vi pravite, da ni. On pravi, da je. Z ozirom na to, je na nas, da zadevo presodimo. Tukaj so pravniki, pa bomo vedeli, kaj nam je storiti. Dr. Maček ni naveden človek, da ne bi vedel, kako se taka stvar presoja. Pozivam sodnike, da stavijo vprašanja dr. Mačku.«

Vprašanja dr. Mačku

Nato so sodniki in zagovorniki stavili razna vprašanja. — Odvetnik dr. Kostić:

»Prosim te, koliko je v zvezi s tem, kar ste govorili o »Stemenu«, — ali si imel kako sporočilo, da boš prišel v preiskavo in v preiskovalni zapor radi kakke politične krivde, ali morda v zvezi z Predavcem?«

Dr. Maček: »Predvsem je težko reči, kako take vesti nastopajo. Vem to. Preden je Stjepan Radić umrl, se je nekajkrat razširil glas: »Radić umorjen«, pa hvalabog ni bilo res. Slične stvari so se dogajale skozi vse leto 1929. Skoraj vsakokrat je zvonil telefon v moji pisarni. Vprašal sem svojo strojevisko: »Kaj je?« Odgovorila je: »Ta in ta vprašuje, ali je res, da ste aretirani?« Preteče nekaj časa, morda mesec dni, zopet nekdo vpraša, če ste aretirani. Prišla so pisma, celo brzojav iz pokrajine, to so bile te vesti. Glede Hrvatske seljačke banke se je zgodilo tole: Ko je prišla banka v konkurz, smo bili vsi člani ravnateljstva zaslišani kot osumljeni. Proti nam se je vodila preiskava, in sicer skozi 14 dni. Preiskovalni sodnik pa se je prepričal, da absolutno ne more biti nobenega poudara niti za preiskavo, kaj šele za preiskovalni zapor, dasiravno je državni tožilec oboje zahteval. Tako državni odvetnik proti temu sklepu državnega sodnika ni uporabil nobenih pravnih lekov in je la stvar prešla. Ko je pozneje prišla na vrsto glavna zadruga, je postopanje bilo drugačno. Takrat so bili aretirani Predavec in drugi člani ravnateljstva.«

Zagovornik: »Prosim te še za pojasnilo glede grupiranja omladine, kakor ga je nazval predsednik malo nerodno, režimska in protirežimska omladina.«

Predsednik: »Tako se je izrazil dr. Maček. Jaz sem samo ponovil njegove besede.«

Zagovornik: »Prosim te, pojasni mi, ali je ta antirežimska omladina ostala idejna, ali pa je nekaj storila, kar bi pomenilo, da je antirežimska in kar bi jo moglo dovesti v zvezo z današnjim procesom.«

Dr. Maček: »Oni so ustanovili društvo, in so ga nazvali »Reunio«. Prvi čin tega društva je bil ta, da so priredili zabavni ples, na katerega so povabili dr. Trumbića, Pribejevića in mene.«